

ALEBO

AJ OPUSTENÉ DETI POTREBUJÚ RODINU

**ČLOVEK POTREBUJE ČLOVEKA
DIEŤA POTREBUJE RODINU
OPUSTENÉ DIEŤA POTREBUJE NÁS**

Stretli ste sa vo svojom okolí s adopciou?

Rozmýšľali ste niekedy prijať opustené dieťa do vašej rodiny?

Poslali ste niekedy niečo pre deti v detskom domove?

Je dobré poslať deťom do detského domova hračky, šaty...?

Čo prežíva dieťa, ktoré vyrastá bez rodičov?

Myslíte si, že adoptovať dieťa je náročné?

Čo je silnejšie, výchova alebo gény?

Je nejaký rozdiel medzi adopciou a osvojením?

Čo je to pestúnska starostlivosť?

V detských domovoch je veľa opustených detí. Na adopciu dieťaťa sa však dlho čaká.

Prečo je to tak?

NIEČO O OPUSTENÝCH DEŤOCH

Detský domov. Veľa postelí v jednej spálni. Veľká jedáleň s ozvenou. Raňajky, obed, večera vždy v ten istý čas.

Výchovný plán.

Časový režim. Takmer všetko je všetkých.

Slová „mama“ a „otec“ nemajú adresáta. Aký majú obsah?

Ako sa mama a otec správajú?

Čo robia? Ako vyzerajú?

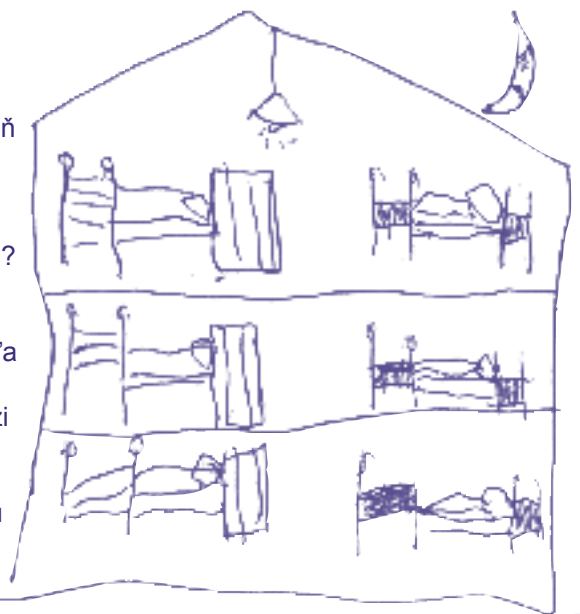
Je „teta denná“ a „teta nočná“. Teta nemá čas kŕmiť dieťa v náručí, pretože má na starosti veľa detí - napríklad aj desať. Pohladenia a telesný kontakt treba rozdeliť medzi deti v celej skupine. Otcova náruč? O nej môžu deti len snívať. Muži pracujú v domovoch len výnimočne.

Detí, ktoré vyrastajú v takomto prostredí, je na Slovensku niekoľko tisíc. Najčastejšie sú v detských domovoch (ďalej DeD), diagnostických centrách a iných inštitúciách.

Pracovníci týchto zariadení sa snažia zväčša s veľkým nasadením napĺňať potreby opustených detí. V materiálnej oblasti sa im to darí. Ani pri maximálnom úsilí však deťom niektoré potreby zákonite naplniť nemôžu. Prečo?

Jednou z vecí, ktoré nás, ľudí, charakterizujú, sú naše potreby. Môžeme ich zjednodušene rozdeliť do dvoch skupín.

Denne pociťujeme hlad, smäd a naše telo si vyžaduje určitú teplotu - to sú **základné fyzické potreby**. Tie má väčšina z nás v našej krajine naplnené a aj o deti v DeD je po tejto stránke zväčša dobre postarané.

Základné psychické potreby si možno až natoľko nevedomujeme. Túžba po láske, potreba bezpečia, dôvery, dostatku podnetov a pocit, že niekam patríme, sú v nás veľmi silno zakotvené a nemôžeme ich ignorovať.

Všetky uvedené potreby sú základné preto, lebo ak nie sú naplnené, dieťa zomiera.*

Ak je to dieťa maličké, zomiera fyzicky. Staršie dieťa, ktoré stratí rodinu, lásku, bezpečie a zázemie, fyzicky nezomrie.

No zomiera jeho citový svet alebo sa jednoducho ani nenarodí. Zomiera jeho dôvera, pretože dospelí sklamali.

A stratená dôvera sa obnovuje ťažko a pomaly.

Potom príde čas, keď sa mladí ľudia z detských domovov stávajú sami rodičmi. Ako budú vychovávať vlastné deti?

Počas svojho detstva nemali rodičovský vzor. Nemali sa kde naučiť, čo to znamená byť mamou a otcom. Nemali sa kde naučiť, čo znamená ľúbiť. Nemajú odkiaľ vedieť, že plačúce dieťa potrebuje pohladieť, vziať na ruky, že čaká na hlas svojej mamy.

Kruh sa uzatvára a história sa môže opakovať...

* Štokholmské noviny Dagens Nyheter, 1990: „Historik Sallimbeni, žijúci v 13. storočí v talianskej Parme, píše o experimente cisára Frederika II., ktorý mal objasniť, aký je pôvodný jazyk človeka. Zhromaždil niekoľko detí a zamestnal dojky, aby sa o ne starali za špecifických podmienok: nesmeli sa im prihovárať, ani im spievať, ani ich nesmeli nosiť na rukách.

Panovník - experimentátor - predpokladal, že bez ľudského kontaktu by sa tieto deti mali vyvíjať maximálne prirodzeným spôsobom. Cisár však nikdy nezistil, aký je pôvodný jazyk človeka. Deti postupne zomreli bez akýchkoľvek viditeľných príčin.“

Z akého prostredia prichádzajú opustené deti? Ako je možné, že ich rodičia opustili?

Spomenuli sme situáciu, keď rodič vyrástol v prostredí, kde nemal možnosť naučiť sa, čo znamená byť rodičom, a svoju úlohu rodiča nedokáže naplniť. Deti týchto rodičov často strácajú rodinu. Iným príkladom je situácia, keď jeden z rodičov zostane sám s viacerými deťmi a celú vec skomplikuje choroba, napríklad psychického charakteru. Širšia rodina nevie pomôcť a deti sa dostávajú do ústavnej starostlivosti... Dá sa povedať, že títo rodičia sa o svoje dieťa postarať nevedia alebo nemôžu. Stáva sa, že sa niektorí rodičia o dieťa postarať nechcú.

Ak sa rodičia dostanú do väzby z dôvodu, že deťom ubližovali, potom sa o svoje deti starať nesmú. Je pravda, že v prípadoch, keď rodičia vypadnú zo svojej roly len na krátky čas, alebo keď ich neschopnosť (choroba) je len čiastočná, bolo by možné, aby pri odbornej a ľudskej pomoci vzniknutú situáciu zvládli. V tom prípade by sa deti nemuseli dostať mimo rodinného prostredia. Zatiaľ u nás systém reálnej pomoci zlyhávajúcim rodinám priamo v ich prirodzenom prostredí nie je rozvinutý. Faktom zostáva, že sú deti, ktoré rodinu strácajú a v žiadnom prípade na tom nemajú nijaký podiel viny! Nemôžu za to!

Čo prežívajú opustené deti

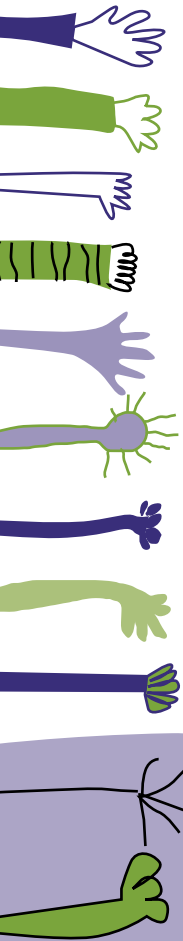
Deti, o ktorých hovoríme, pravdepodobne zažili niečo ťažké a nesú si vo svojom batôžku všeličo. Napríklad samotu, sklamanie, stratu, týranie, nedôveru, smútok, strach, pocit viny...

Toto a ešte všeličo iné je skryté za túžbou po rodičoch a domove.

Táto túžba môže byť vyslovená, ale často je len ticho nosená, skrytá za rôznymi maskami a prekrytá ruchom kolektívneho života v DeD.

Ak by ste sa opýtali dieťaťa z DeD na jeho rodičov, často vám povie, že jeho rodičia by určite pre neho prišli, keby mohli, ale majú toľko práce, že nemajú čas! (Zvyčajne ho neboli pozrieť už niekoľko mesiacov, možno aj rokov.)

Keď do budovy DeD vstúpi neznámy dospelý a prihovorí sa deťom, oči detí sa

upierajú k prichádzajúcemu s nádejou - nie je to môj otec alebo mama? Niektoré sa priamo spýtajú: „Ujo, teta - vezmete si ma?“

Len malá časť z tých tisícok opustených detí má šťastie a novú rodinu nájde rýchlo. Existuje síce dlhý zoznam ľudí, ktorí čakajú, že si adoptujú dieťa, ale - maličké, zdravé, nie tmavej pleti, osvojiteľné...

Je dôležité zdôrazniť, že v detských domovoch a iných inštitúciách na Slovensku sa stáva veľmi zriedka, aby tam prišli sirotky. Ak sa stane, že dieťa tragicky osirí, väčšinou sa oň postará širšia rodina. V DeD na Slovensku žijú podľa štatistiky 2-3 % sirôt. Deti v detských domovoch sú takzvané sociálne sirotky alebo deti opustené z hľadiska ich situácie aj ich pocitov.

Sú to deti ako všetky ostatné. Majú rovnaké právo na lásku, bezpečie, domov...

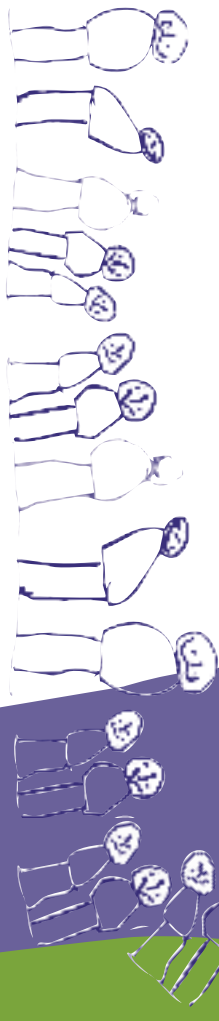
ČO MOŽEME UROBIŤ PRE OPUSTENÉ DETI?

Psychiater D. Winnicott (v roku 1950) povedal, že „dieťa neexistuje“, môže existovať len „matka a dieťa“.

Pod pojmom „matka“ nerozumieme len žena-matka. Psychológovia hovoria o tzv. blízkej „materskej“ osobe, ktorá sa o dieťa stará, kde nie je podstatné pohlavie, vek či príbuzenský vzťah. Alebo inak, dieťa považuje za rodiča toho, kto sa oň skutočne stará.

Takže, čo môžeme urobiť pre opustené deti? Môžeme im doniesť hračky, upiecť tortu, zaplatiť dovolenku pri mori...

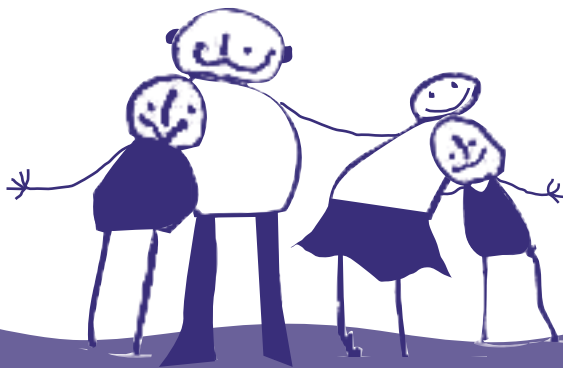
Iste ich tým na chvíľu potešíme. Ak však chceme riešiť ich skutočný problém, musíme tieto deti zbaviť pocitu opustenosti.

Pre dieťa je dôležité vedieť, že má ľudí, ktorí sú „jeho ľudia“, ktorí ho milujú také, aké je, od hlavy až po päty, stále a za každých okolností.

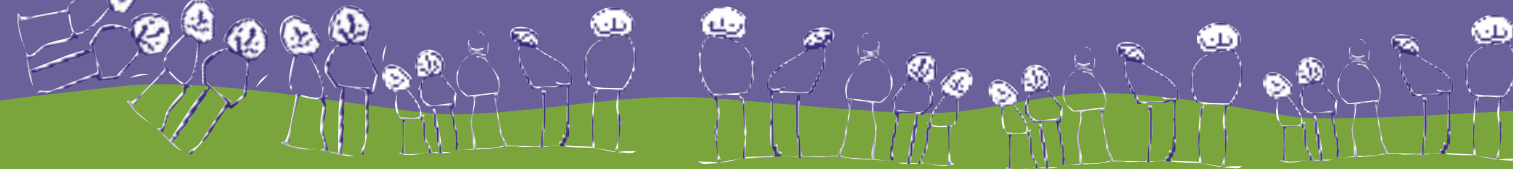
Pre dieťa je najdôležitejšie mať rodinu, mať svoj vlastný domov!

Ak opustenému dieťaťu poskytneme rodinu, ak mu pomôžeme rodinu nájsť alebo mu aspoň poskytneme zázemie v rodine, vtedy mu skutočne pomôžeme.

Pokiaľ o niečom takom uvažujete, v ďalšej časti sa dočítate, za akých podmienok a pravidiel je to možné.

Z. Matějček : „Neexistuje hlas krvi. Dieťa prijíma za matku tú osobu, ktorá sa k nemu matersky správa. Adoptívni rodičia, pestúni či iní vychovávatelia dieťaťa v náhradnej rodinnej výchove sú psychologicky pravými rodičmi, ak skutočne prijímajú dieťa za svoje.“

PREHLAD FORIEM NÁHRADNEJ STAROSTLIVOSTI V RODINE

alebo Aké máme možnosti pomôcť opusteným deťom

V tejto časti sa budeme venovať opisu jednotlivých foriem náhradnej rodinnej starostlivosti (ďalej NRS). Do týchto foriem zahŕňame aj osvojenie, pretože psychologicky je náhradnej rodinnej starostlivosti veľmi blízko, aj keď náš Zákon o rodine ho zaraďuje medzi spôsoby vzniku rodičovstva. Napriek tomu, že jazyk práva je strohý až „suchý“, nemôžeme sa mu vyhnúť. Ak niektorým pasážam nebudete rozumieť, buďte, prosím, trpezliví a venujte im viac času. Špecifické otázky môžete prekonzultovať na odbore sociálnych vecí vášho Úradu práce sociálnych vecí a rodiny alebo na vzadu uvedených adresách.

Pojmy, ktoré budeme používať, nájdete vysvetlené v slovníčku na konci publikácie.

ADOPCIA alebo OSVOJENIE

- manželmi
- manželom rodiča
- osamelou osobou

PESTÚNSKA STAROSTLIVOSŤ (PS)

- osoba s trvalým pobytom v SR
- manželia s trvalým pobytom v SR

NÁHRADNÁ OSOBNÁ STAROSTLIVOSŤ (NOS)

- osoba s trvalým pobytom v SR
- manželia s trvalým pobytom v SR

PROFESIONÁLNA NÁHRADNÁ RODINA

- rodinná forma ústavnej starostlivosti o deti s nariadenou
- ústavnou starostlivosťou realizovaná v rodine, kde tzv. profesionálny rodič je zamestnancom zariadenia (DeD)

Adopcia (osvojenie)

(Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov a Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov)

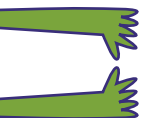
Adopcia a osvojenie sú dva výrazy pre ten istý právny vzťah.

Pri adopcii prijímajú manželia alebo jednotlivec opustené dieťa a nadobúdajú k nemu rovnaké práva a povinnosti, akoby boli jeho biologickými rodičmi. Vzťah, ktorý medzi adoptívnymi rodičmi (ich príbuznými) a dieťaťom vzniká, má z právneho hľadiska rovnakú silu ako vzťah medzi biologickými rodičmi a vlastným dieťaťom - je to príbuzenský vzťah. Dieťa získava priezvisko nových rodičov a adoptívni rodičia sú zapísaní do rodného listu dieťaťa namiesto pôvodných rodičov. Vzájomné práva medzi adoptovaným dieťaťom a pôvodnou rodinou adoptovaním zanikajú. O adopcii rozhoduje súd na základe návrhu žiadateľov o adopciu, ktorí musia byť zapísaní v zozname žiadateľov o náhradnú rodinnú starostlivosť. Pred rozhodnutím o osvojení musí uplynúť najmenej deväť mesiacov tzv. predosvojiteľskej starostlivosti, počas ktorej sa žiadatelia o adopciu starajú o dieťa na vlastné náklady.

Adoptovať dieťa môžu manželia, manžel(ka) rodiča dieťaťa alebo jednotlivec.

Adopcia môže byť z vážnych dôvodov zrušená súdom do šiestich mesiacov od právoplatného zverenia dieťaťa.

Adoptovať je možné len maloleté dieťa (do 18 rokov veku). K osvojeniu dieťaťa môže dôjsť, ak rodičia dieťaťa dajú súhlas k osvojeniu dieťaťa priamo v konaní, alebo vopred bez vzťahu k určitým osvojiteľom, alebo ak počas najmenej 6 mesiacov rodičia neprejavili o dieťa skutočný záujem, teda nenavštevovali ho, neplnili vyživovaciu povinnosť a nevynaložili úsilie upraviť si svoje pomery tak, aby mohli dieťa osobne vychovávať. V prípade novonarodených detí môže byť dieťa osvojiteľné, ak rodič neprejavuje o dieťa žiaden záujem najmenej 2 mesiace po jeho narodení. Podľa nového Zákona o rodine súd musí najskôr rozhodnúť o osvojiteľnosti dieťaťa.

Pestúnska starostlivosť

(Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov; Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov; Zákon č. 627/2005 Z.z o príspevkoch náhradnej starostlivosti o dieťa)

Pestúnska starostlivosť je forma štátom finančne podporovanej a sledovanej náhradnej rodinnej starostlivosti. Môže mať dlhodobý (počas celého detstva) aj krátkodobý charakter.

Štát zabezpečuje finančné príspevky pre pestúnov a deti (mesačný opakovaný príspevok pre pestúna, jednorazový a mesačný opakovaný príspevok na úhradu potrieb dieťaťa v PS - príspevky sú stanovené zákonom a k 1. 9. každý rok sa opatrením MPSVR upravujú koeficientom, ktorým sa upravili sumy životného minima).

Rozsah práv a povinností pestúna voči dieťaťu určuje súd. Pestúni spravidla zastupujú dieťa v bežných veciach. V prípade podstatných záležitostí (napr. plánovaný operačný zákrok) žiadajú súhlas zákonného zástupcu dieťaťa (biologický rodič, prípadne poručník, pokiaľ boli práva rodiča zrušené alebo obmedzené). V sporných prípadoch alebo v situácii, že rodič nie je dosažiteľný, rozhodnutie vydáva súd. Pestúni teda nie sú zákonnými zástupcami zvereneného dieťaťa. Počas pestúnskej starostlivosti sa počíta s kontaktom dieťaťa s pôvodnými rodičmi, pokiaľ je to v prospech dieťaťa. Pokiaľ sa pestúni a biologickí rodičia nevedia o frekvencii a spôsobe kontaktu dohodnúť, môže byť na návrh ktoréhokoľvek z nich kontakt s dieťaťom upravený rozhodnutím súdu.

Pestúnska starostlivosť vzniká rozhodnutím súdu na základe návrhu manželov alebo jednotlivca. Pestúnom sa môže stať len osoba zapísaná do zoznamu žiadateľov, to znamená, že musí absolvovať prípravu na náhradné rodičovstvo a splniť ďalšie podmienky. PS najbežnejšie zaniká uplynutím 18. roku veku dieťaťa. Pestúnska starostlivosť môže byť zrušená rozhodnutím súdu aj v priebehu jej trvania, len zo závažných dôvodov. Ak o zrušenie PS požiada pestún, súd tejto žiadosti vždy vyhovie.

Ak je dieťa zverované do pestúnskej starostlivosti vo veku, keď je schopné posúdiť jej obsah, súd zoberie do úvahy aj jeho vyjadrenie.

Treba dodať, že pestúnska starostlivosť sa síce z právneho hľadiska končí 18. rokom dieťaťa, ale ľudsky, psychicky a sociálne vytvorené vzťahy zvyčajne trvajú naďalej. Väčšina detí zostáva v pestúnskych rodinách aj po dovŕšení 18. roku veku. Počíta s tým aj právna úprava, ktorá priznáva nárok na opakovaný príspevok dieťaťu až do 25. roku veku zverenca, pokiaľ je nezaopatrený a naďalej žije v spoločnej domácnosti s pestúnom.

Náhradná osobná starostlivosť

(Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov; Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov; Zákon č. 627/2005 Z.z o príspevkoch náhradnej starostlivosti o dieťa)

NOS je legislatívne zadefinovaná veľmi podobne ako pestúnska starostlivosť, kde zámerom je starostlivosť o dieťa mimo biologickej rodiny. Prakticky sa často využíva na prechodné preklopenie starostlivosti o dieťa skôr členom širšieho príbuzenstva (v prípade neploletosti rodičov dieťaťa, dlhodobjšieho pobytu rodičov v zahraničí, na liečení apod.). V porovnaní s pestúnom, osoba vykonávajúca NOS nemusí byť zapísaná v zozname vhodných žiadateľov a podľa návrhu novej právnej úpravy bude mať dieťa zverené do NOS nárok na jednorazové aj opakované príspevky tak isto ako deti v PS. Fyzická osoba vykonávajúca NOS však nemá nárok na opakovaný príspevok náhradnému rodičovi.

Ďalšou formou náhradnej starostlivosti môže byť za určitých okolností aj ustanovenie poručníka (Zákon o rodine § 56 a nasl.). Dôvodom pre ustanovenie poručníka sú okolnosti, keď rodičia zomreli, boli zbavení rodičovských práv a povinností alebo nemajú spôsobilosť k právnym úkonom v plnom rozsahu, a teda nie je nikto, kto by dieťa zastupoval a spravoval jeho záležitosti. Poručníkom často býva niekto z blízkeho okolia dieťaťa, vo výnimočných prípadoch to môže byť aj obec. Ak sa poručník o dieťa osobne stará a nahradzuje tým rodičov v plnej miere, za istých okolností vznikajú jemu aj dieťaťu nároky na finančné príspevky ako pri pestúnskej starostlivosti.

Profesionálne rodičovstvo

(Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov; Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov; Vyhláška č. 390/2005 Z.Z.; Zákon č. 279/1993 o školských zariadeniach v znení neskorších predpisov)

Profesionálne rodičovstvo nespadá právne do foriem náhradnej starostlivosti, pretože ide o rodinnú formu realizácie ústavnej starostlivosti. Psychologicky však napĺňa obsah rodinnej starostlivosti. Dáva možnosť dostať sa do rodinného prostredia aj tým deťom, ktoré z právneho hľadiska nie je možné adoptovať ani sa ich nepodarilo umiestniť do inej formy náhradnej starostlivosti.

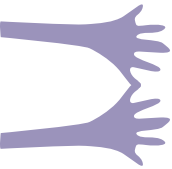
Poslaním tejto formy je poskytnúť prechodnú, v niektorých prípadoch aj dlhodobú starostlivosť dieťaťu s nariadenou ústavnou starostlivosťou, ktoré je umiestnené v inštitúcii (detský domov, krízové centrum, špeciálne výchovné zariadenie, špeciálna internátna škola). Do profesionálnej náhradnej výchovy môžu byť jednej osobe zverené najviac 3 deti. Osoba profesionálne vykonávajúca profesionálnu náhradnú výchovu v rodine sa stáva zamestnancom príslušného zariadenia, v ktorom je dieťa umiestnené. Profesionálny rodič musí spĺňať kvalifikačný predpoklad najmenej úplného stredného vzdelania (maturita) a absolvuje prípravu v rozsahu 40 (u VŠ vzdelaných uchádzačov), resp. 60 hodín (u SŠ vzdelaných).

V tomto type starostlivosti dostáva rodina finančné prostriedky na úhradu priamych nákladov podľa veku zvereneho dieťaťa stanovené vyhláškou, ktoré zúčtováva zamestnávateľovi. A samozrejme podľa počtu detí a náročnosti starostlivosti o ne má stanovený plat.

Forma profesionálneho rodičovstva bola u nás prvýkrát právne zakotvená v roku 1993 v Zákone o školských zariadeniach č. 279/93 a v praxi sa uplatňuje od roku 1996. Návrat, občianske združenie vydalo v roku 2000 brožúru „Profesionálny rodič alebo guľatá kocka“, kde sa dozviete o prvých skúsenostiach s touto formou náhradnej rodinnej starostlivosti.

V prípade náhradnej starostlivosti (PS a NOS) a osvojenia má náhradný rodič alebo osvojiteľ od 1. 7. 2005 nárok na rodičovskú dovolenku spojenú s rodičovským príspevkom až do šiesteho roku veku zvereneho dieťaťa, najdlhšie tri roky od právoplatnosti rozhodnutia súdu o zverení dieťaťa.

Vo všetkých formách náhradnej starostlivosti a pri osvojení (nie profesionálne rodičovstvo) má rodina nárok aj na prídavky na deti na zverené deti a na daňový bonus.

Návštevne pobyty v rodine (alebo Ponuka zázemia len pre staršie deti (napr. od 12 rokov))

(Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, § 56)

Doteraz sme hovorili o zákonom definovaných formách náhradnej rodinnej starostlivosti a náhradnej výchovy detí. Možno ste sa však už stretli s tým, že niektorí ľudia nemali deti adoptované, v pestúnskej starostlivosti či v profesionálnej výchove – a predsa si ich brávali domov na víkendy, sviatky alebo prázdniny.

Hneď v úvode však treba povedať, že na túto ponuku záujmu o deti existujú aj u odborníkov rôzne názory. Treba dať za pravdu tým, ktorí hovoria, že pre dieťa môžu byť zbytočne kruté návraty do domova po peknom víkende v rodinnom prostredí. Môžeme však súhlasiť aj s tým, že pre niektoré deti, ktoré nemajú inú možnosť stráviť čas v nejakej rodine, môžu byť aj tieto návštevy prínosom. Deje sa tak najmä v prípadoch, keď rodina poskytuje dieťaťu svoj priestor a podporu dlhodobo, a stáva sa tak náhradou za širšie rodinné prostredie dieťaťa.

Pri tejto forme pomoci je dobré zachovať nasledujúce podmienky:

■ dlhodobosť a stabilita - nejde o jednorazovú návštevu dieťaťa na Vianoce. Ponúknutý priestor v prostredí rodiny má byť pre dieťa stabilným útočiskom, kde sa môže opakovane vracieť po dlhý čas;

■ pochopenie súvislostí - spomínaná forma pomoci je vhodná len pre tie deti, ktoré sú schopné zvládnuť opakované návraty do DeD. Treba rešpektovať individuálne potreby dieťaťa. Je to forma vhodnejšia len pre staršie deti (napr. od 12 rokov), ktoré vedia porozumieť a prijať súvislosti. Ujo a teta sú pre nich rodina, kde môžu tráviť čas cez niektoré voľné dni a návraty do inštitúcie nie sú pre ne takou traumou;

■ perspektíva a otvorená budúcnosť- keď bude mladý dospelý človek (po dovŕšení 18. roku) opúšťať brány detského domova, je dobré, keď bude mať ľudí mimo DeD, o ktorých sa môže oprieť, kde môže nájsť pochopenie, radu a pomoc.

V prípade, že ste sa rozhodli pomôcť nejakému dieťaťu touto formou, obráťte sa na konkrétny detský domov vo vašom okolí a dohodnite sa na podmienkach a pravidlách návštev.

OBDOBIE PRÍPRAVY BUDÚCICH NÁHRADNÝCH RODIČOV (alebo Aké kroky treba urobiť, aby ste mohli prijať dieťa do NRS)

Informácie potrebné na podanie žiadosti o zapísanie do zoznamu žiadateľov vám poskytne každý Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, obec, vyšší územný celok a akreditovaný subjekt, ktorý vykonáva prípravu na náhradnú rodinnú starostlivosť. Predtým, ako sa rozhodnete podať žiadosť na Úrad práce sociálnych vecí a rodiny, môžete navštíviť alebo sa telefonicky skontaktovať s Centrom Návrat v Bratislave, Žiline, Banskej Bystrici, Prešove, alebo v Košiciach (kontakty nájdete na zadnej strane), alebo s iným akreditovaným subjektom v danej oblasti. Pracovníci týchto Centier vám poskytnú komplexné informácie o náhradnej rodinnej starostlivosti.

Ak ste sa rozhodli prijať opustené dieťa, musíte urobiť nasledovné kroky:

navštíviť Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v mieste bydliska – oddelenie sociálnoprávnej ochrany odboru sociálnych vecí a obrátiť sa na pracovníkov pre náhradnú rodinnú starostlivosť - príslušný pracovník (najčastejšie sociálna pracovníčka) vám poskytne potrebné informácie k podaniu žiadosti. Bude s vami hovoriť o jednotlivých formách náhradnej rodinnej starostlivosti (NRS), o dôvodoch, motivácii vášho rozhodnutia, o vašich predstavách o dieťati - aký by malo mať vek, pohlavie, či ste ochotní prijať dieťa so zdravotným problémom alebo inej farby pleti a pod. Sociálny pracovník vám má podať komplexné informácie. Ak by ste mali negatívne skúsenosti - žiadajte nápravu a informácie, na ktoré máte právo;

podať žiadosť o zapísanie do zoznamu žiadateľov o náhradnú rodinnú starostlivosť na tzv. určenom Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny (sídliacom vo vašom krajskom meste);

k žiadosti o náhradnú rodinnú starostlivosť je nutné doložiť nasledovné doklady:

- odpis (nie len výpis) z registra trestov,
- doklad o majetkových a príjmových pomeroch,
- správu o zdravotnom stave,
- vyplnený dotazník pre uchádzačov o NRS;

sociálny pracovník uskutoční najmenej jednu návštevu vo vašej rodine a zistí vaše bytové, rodinné a sociálne pomery;

z miesta vášho pobytu bude vyžiadaná správa z obecného úradu o spôsobe vášho života;

ak máte záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom, ste povinní absolvovať prípravu na náhradnú rodinnú

starostlivosť. Máte právo dozvedieť sa, ktoré subjekty túto prípravu vykonávajú a vybrať si subjekt, kde prípravu absolvujete. Sú to Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (ich referáty poradensko-psychologických služieb) a akreditované subjekty (napr. pracoviská Návratu, o.z. v Bratislave, Žiline, Banskej Bystrici, Prešove a Košiciach a ďalšie ako Úsmev ako dar a PhDr. Eva Litavská v Košiciach). Obsah a rozsah prípravy je stanovený zákonom. Minimálny rozsah je 26 hodín a okrem prípravy celý proces zahŕňa aj posudzovanie spôsobilosti žiadateľa stať sa náhradným rodičom. Po skončení prípravy subjekt, ktorý ju vykonával, vypracuje záverečnú správu o príprave, ktorej súčasťou je aj vyjadrenie k predpokladom fyzickej osoby k náhradnému rodičovstvu. So správou budete oboznámení;

určený Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny (sídliaci vo vašom krajskom meste) rozhodne o zapísaní fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom, do zoznamu žiadateľov najneskôr do 15 dní odo dňa doručenia záverečnej správy o príprave na náhradnú rodinnú starostlivosť;

spostredkovanie nadviazania osobného vzťahu medzi dieťaťom, ktorému treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť, a žiadateľom patrí do kompetencie určeného Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý pritom spolupracuje s ostatnými určenými úradmi a akreditovanými subjektmi, ktoré majú udelenú akreditáciu na túto činnosť;

po zapísaní dieťaťa do prehľadu detí, ktorým treba sprostredkovať náhradnú rodinnú starostlivosť, určený Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny hľadá v zozname žiadateľov pre dieťa náhradných rodičov, pričom rešpektuje poradie žiadateľov. Ak určený úrad zistí, že nevedie v zozname žiadateľov, ktorých možno zaradiť do procesu sprostredkovania nadviazania osobného vzťahu s dieťaťom, najneskôr do 2 týždňov odo dňa zapísania dieťaťa, zapojí do sprostredkovania akreditovaný subjekt v kraji, ktorý má akreditáciu na sprostredkovanie (o akreditácii na túto činnosť sa bude rozhodovať začiatkom roka 2006). Ak sa ani v spolupráci s takýmto akreditovaným subjektom nepodarí sprostredkovať dieťaťu nadviazanie osobného vzťahu so žiadateľom, určený úrad požiada o spoluprácu ostatné určené úrady v SR. Ak nie je možné sprostredkovať dieťaťu nadviazanie osobného vzťahu so žiadateľmi ani touto spoluprácou do 6 mesiacov, predloží sa spisová dokumentácia dieťaťa Centru pre medzinárodnoprávnú ochranu detí a mládeže pre účely medzištátneho osvojenia;

v prípade, že ako budúci náhradní rodičia budete oslovení s možnosťou nadviazania osobného vzťahu s dieťaťom, dostanete k dispozícii všetky dostupné informácie o dieťati vrátane jeho fotografie

a obrazového a zvukového záznamu;

■ ak na možnosť nadviazať osobný vzťah s dieťaťom zareagujete pozitívne, dohodne sa prvé stretnutie s dieťaťom. Na uľahčenie priebehu nadviazania osobného vzťahu môžete požiadať subjekt, v ktorom ste absolvovali prípravu na náhradnú rodinnú starostlivosť, o prítomnosť zástupcu tohto subjektu;

■ v prípade, že výsledok vášho kontaktu s dieťaťom je pozitívny, teda vy aj dieťa chcete tvoriť rodinu, môžete podať návrh na súd na začatie konania vo veci. (Príklad podania návrhu žiadateľom na súd je uvedený na konci brožúry.) V tejto veci môžete požiadať o pomoc váš Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, alebo akreditovaný subjekt.

Možno vás predchádzajúce riadky nastrašili, možno odradili od rozmýšľania o náhradnom rodičovstve.

Na začiatku sme si položili otázku, čo môžeme urobiť pre opustené deti?

Je jasné, že nie všetci ľudia môžu prijať k sebe opustené dieťa, to ani nie je potrebné.

Myslíme si, že hoci si nechceme alebo nemôžeme dieťa adoptovať, jeho problém sa týka NÁS všetkých a môžeme mu pomôcť. Ako?

Všetci máme možnosť porozumieť opusteným deťom a toto porozumenie odovzdávať ďalej. Ak sa nám to podarí, prispejeme k zlepšeniu situácie opustených detí. Prečo?

Pretože napríklad rodina, ktorá žije v paneláku uprostred desiatok iných rodín a prijala opustené dieťa (napríklad tmavšej pleti) do svojej rodiny, sa zrazu nebude cítiť ako na opustenom ostrove.

PRÍPRAVA NA PRÍCHOD DIEŤAŤA alebo Ako sa dá využiť čakanie

Ak sa muž a žena rozhodnú mať dieťa, zvyčajne si všeličo na túto tému predtým prerozprávajú a pripravujú sa na narodenie dieťaťa. Ak sa aj nerozhodnú, len zrazu zistia, že dieťa čakajú, v každom prípade majú zhruba 9 mesiacov na to, aby sa pripravili. Z mnohých hľadísk sa dá biologické a náhradné rodičovstvo porovnať. V oboch prípadoch ide o rodičovstvo. Ale to náhradné má rad špecifik, a preto vyžaduje špecifickú prípravu.

Keď sme už nastolili otázku rozdielu, jeden z nich je v tom, že biologickí rodičia sa nemôžu rozhodnúť pre pohlavie alebo zdravotný stav svojho dieťaťa.

Náhradný rodič má možnosť rozhodnutia, či sa vôbec rodičom stane a tiež rodičom akého dieťaťa. A tu je namieste otázka: „Chcem mať určité dieťa alebo chcem byť rodičom pre nejaké dieťa?“ Inak povedané: „Prevažujú moje potreby mať dieťa alebo chcem naplniť potreby konkrétneho dieťaťa?“ Odpoveď na otázku „Prečo sa chcem stať rodičom?“ je veľmi ťažká. Niekedy ani sami nevieme definovať motívy a dôvody našich rozhodnutí a činov. Predsa je dobré klásť si takéto otázky.

Druhá vec, ktorú považujeme za veľmi dôležitú, je zhoda medzi partnermi v otázke náhradného rodičovstva. Je nevyhnutné, aby obidvaja manželia boli stotožnení s touto myšlienkou, pokiaľ sa rodičom nestáva jednotlivec, ktorý nežije v partnerstve.

Nestačí, ak sa pre náhradné rodičovstvo rozhodne jeden a ten druhý len akceptuje rozhodnutie svojho partnera. Dieťa bude očakávať a vyžadovať lásku, pozornosť a čas od obidvoch rodičov.

V prípade, že už deti máte, je nutné ich primerane zahrnúť do rozmyšľania o rozšírení rodiny o ďalšieho člena. Je dôležité, aby na rozšírenie rodiny boli pripravení všetci členovia rodiny.

Predkladáme vám niekoľko otázok na zamyslenie, ktoré by mali byť súčasťou rozhodovania o prijatí dieťaťa:

- Aký máme vzťah v našom manželstve?
- Ak mám deti, aký mám s nimi vzťah?
- Ako reaguje širšia rodina na moje uvažovanie o náhradnom rodičovstve?
- Som schopný(á) prijať a milovať dieťa s jeho minulosťou a ponechať mu jeho identitu?
- Som ochotný(á) sa vzdať doterajších zabehaných koľají?
- Čo všetko som ochotný(á) obetovať pre svoje dieťa (čas, pohodlie, koníčky, zamestnanie...)?
- Mám dosť fyzických a duševných síl, aby som dieťa vychoval(a) do jeho dospelosti?
- Zvládnem negatívne ohlasy okolia, aby som dal(a) dieťaťu pocit bezpečia?
- Som dostatočne tolerantný(á) a trpezlivý(á)?
- Zvládneme to finančne?
- Viem si predstaviť, čo znamená vychovávať dieťa?
- Mám sa o koho oprieť, keď prídu problémy a pochybnosti? (A tie určite prídu.)
- Čo sa mi v živote podarilo a čo nie?
- Čo na to hovorí moja profesionálna dráha?

Tieto otázky vám možno budú opakovane klásť zainteresovaní odborníci, s ktorými sa počas vybavovania stretnete. Možno vám to bude aj nepríjemné.

Konečné rozhodnutie je však na vás, na vašom srdci, myslí, schopnostiach...

Máte slobodnú vôľu sa rozhodnúť. Vy budete totiž denne s dieťaťom a budete s ním prežívať dobré aj zlé, ťažké aj krásne chvíle. Vaša širšia rodina, priatelia a odborníci vám môžu len poradiť a povzbudiť vás.

Veľmi dobre využijete čas čakania, keď sa zoznámite s rodinou, ktorá už dieťa prijala. Môže vám poskytnúť reálny obraz o tom, čo znamená náhradné rodičovstvo.

Takúto rodinu máte možnosť nájsť jednak vo vašom okolí, alebo kontaktujte Návrat, o.z., ktorý v spolupráci s Asociáciou náhradných rodín organizuje kluby náhradných rodín vo viacerých mestách Slovenska.

Centrá Návrat organizujú aj skupinové stretnutia pre žiadateľov o náhradné rodičovstvo. Môže to pre vás byť príprava na úlohu náhradných rodičov, v rámci ktorej budete mať možnosť hľadať odpovede na dôležité otázky.

Čas čakania môžete využiť aj tak, že zalistujete v niektorej z kníh o problematike rodičovstva alebo príbuznej oblasti. Viac veľmi dobrých titulov vychádza pravidelne vo vydavateľstve Portál. Odporúčanú literatúru nájdete na konci brožúry.

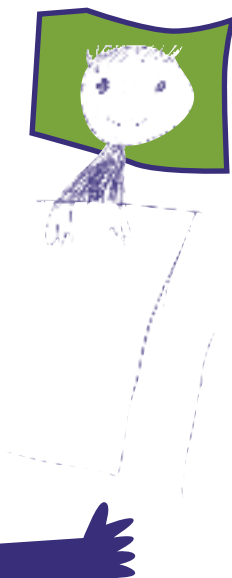
KDE SA MÔŽETE S DIEŤAŤOM STRETNÚŤ

V prípade, že vás vyzve určený Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, aby ste sa kontaktovali s konkrétnym dieťaťom, pre vašu predstavu uvádzame miesta, kde sa s ním môžete stretnúť.

Na novorodeneckom oddelení nemocnice - je zriedkavé, aby biologickí rodičia dieťaťa dali súhlas k osvojeniu po narodení dieťaťa. Ak sa tak stane, dieťa môže ísť do novej rodiny priamo z pôrodnice. Tento prípad sa prakticky týka len adopcie. Ak si mienite adoptovať dieťa hneď po narodení, budete čakať pomerne dlho.

V detskom domove, kde žijú malé deti, zhruba do 3 rokov (bývalé dojčenské ústavy) - viacero detí z týchto zariadení sa vracia buď do vlastnej rodiny, alebo nachádza novú rodinu. Niektoré môžu byť adoptované a niektoré môžu ísť do pestúnskej starostlivosti. Predsa tam zostáva ešte veľa detí, ktoré by mohli nájsť pestúnsku, prípadne adoptívnu rodinu, ale pre svoje znevýhodnenie zostávajú opustené. Pod znevýhodnením rozumieme zdravotný postih dieťaťa alebo jeho rodičov, farbu pleti, prípadne fakt,

že ide o súrodeneckú skupinu. Pre tieto deti je vhodná príležitosť vyrastať v profesionálnych rodinách.

V detskom domove alebo inom špeciálnom zariadení pre väčšie deti (diagnostické centrum a pod.) - deti, ktoré nenašli rodinu skôr, idú do detského domova alebo iného špeciálneho zariadenia. Tam sa ešte väčšmi znižuje ich šanca na odchod do rodiny. Len niektoré z nich občas navštevujú rodičia.

Dá sa povedať, že každé z detí by mohlo ísť do pestúnskej starostlivosti, alebo do profesionálnej rodiny (pozri kap. Prehľad foriem náhradnej starostlivosti v rodine), len pri adopcii sa vyžaduje právna voľnosť (viď Slovníček).

V pôvodnej rodine – stáva sa, že dieťa prejde z pôvodnej rodiny do rodiny náhradnej. Zvyčajne to tak býva, ak ide o príbuzenskú náhradnú rodinu. Prospešné by to pre dieťa bolo aj v iných prípadoch, najmä v situáciách, keď sú rodičia schopní s potenciálnou náhradnou rodinou komunikovať a spoločne, možno s podporou odborníkov, môžu dieťa na zmenu rodinného prostredia pripraviť.

V niektorých mestách existuje krízové centrum, ktoré slúži ako medzistanica v takýchto prípadoch.

PRÍCHOD DIEŤAŤA DO RODINY **alebo Prijmime sa navzájom**

V predošlej kapitole sme hovorili o tom, kde sa môžete s dieťaťom stretnúť. Iste vás zaujíma, akou formou a čo pre to môžete urobiť. Máte byť aktívni alebo máte čakať doma, kým sa vám niekto ozve?

Dôležitým momentom je zladenie vášho očakávania a predstavy o dieťati s potrebou konkrétneho dieťaťa, ktoré potrebuje rodičov v danom čase. Prvoradým záujmom úradu je nájsť pre dieťa rodičov. Zároveň je veľmi dôležité, aby ste si zachovali istotu v procese rozhodovania sa pre konkrétne dieťa.

Pokiaľ máte záujem adoptovať si dieťa maličké, úplne zdravé, bielej pleti, je nutné, aby ste rešpektovali poradovník a čakali, kým sa vám ozve úrad alebo akreditovaný subjekt.

Ak ste otvorení prijať dieťa alebo deti menej chcené, je dobré, aby ste udržiavali aktívny kontakt s určeným Úradom práce, sociálnych vecí a rodiny, prípadne akreditovaným subjektom.

Ako prebiehajú prvé kontakty s dieťaťom?

O tom vás bude inštruovať najmä sociálny pracovník z úradu, akreditovaného subjektu alebo inštitúcie, z ktorej si budete brať dieťa. V jednotlivých inštitúciách sa môžete stretnúť s rôznou praxou, ktorá závisí od skúseností a názorov pracovníkov. Pokúsime sa opísať najbežnejšiu prax.

Dôležitú úlohu v tom hrá vek dieťaťa.

Ak je dieťa maličké, povedzme do troch rokov, môžete predpokladať nasledujúci priebeh. Pracovník úradu alebo akreditovaného subjektu vám poskytne sociálnu správu o dieťati, ktorá obsahuje údaje dôležité pre vaše rozhodnutie, obrazový a zvukový záznam o dieťati a dá vám istý čas na premyslenie. Máte právo dostať komplexné informácie o pôvode, zdravotnom a psychickom stave dieťaťa i jeho právnom postavení. Informácie o dieťati pri vašom rozhodovaní môžete poskytnúť lekárovi a subjektu, ktorý vás pripravoval. Ak sa rozhodnete pre nadviazanie osobného vzťahu s dieťaťom, stretnete sa s ním pravdepodobne niekoľkokrát na pôde zariadenia, kde dieťa žije a za prítomnosti ďalšej osoby, spravidla psychológa. Na vašu žiadosť môže byť prítomný aj pracovník subjektu, kde ste vykonali prípravu na náhradné rodičovstvo. O priebehu interakcie sa vypracúva správa, ktorá je poskytnutá súdu ku konaniu o náhradnej rodinnej starostlivosti. So súhlasom detského domova môže dieťa dohodnutý čas stráviť vo vašej domácnosti.

Je nutné brať do úvahy, že dieťa sa v tomto veku veľmi rýchlo naviaže na kohokoľvek a nie je možné mu vysvetliť, že sa musí vrátiť. Aj keď sa hosťovské pobyty chápu ako skúšobné obdobie, nie je to v tom zmysle, že skúšobne vystriedame niekoľko detí, kým sa pre niektoré rozhodneme. Skôr než si dieťa odveziete domov prvýkrát, je dôležité si to veľmi dobre premyslieť a zvážiť všetky okolnosti. Do tohto procesu môžete zahrnúť odborníkov, ktorým dôverujete.

Ak ide o dieťa staršie, celý proces je obdobný ako pri malom dieťati, ale treba brať do úvahy vôľu a vyjadrenie samotného dieťaťa. Teda je dôležité, aby dieťa k vám do rodiny chcelo ísť. Pri deťoch, ktoré sú školopovinné, je možné využiť na hosťovské pobyty len víkendy a voľné dni, čo môže byť istým obmedzením. Deti, ktoré prežili v detskom domove viac rokov, si na toto prostredie nutne zvykli a dá sa predpokladať, že niektoré z nich odmietnu ísť do rodiny.

Prostredie rodiny bude pre ne nové, neznáme, neprirodzené. Intimitu rodiny môžu vnímať ako ohrozujúcu.

Vždy je dôležité vnímať a rešpektovať potreby a požiadavky dieťaťa.

Ak sa váš vzájomný vzťah s dieťaťom bude dobre vyvíjať, prirodzene budú vaše stretnutia častejšie a budú sa predlžovať.

Tak ako vy prežívate alebo budete prežívať pocity neistoty, nesmelosť, tak aj dieťa prežíva neistotu, nedôveru... Tak ako sa po stretnutí s konkrétnym dieťaťom budú zreálňovať vaše predstavy o ňom, tak si dieťa bude zreálňovať predstavy o vás - budúcich možných rodičoch. Hovoríme tomu:

Adaptačná fáza (alebo prispôsobovanie - čas vzájomného zvykania si na seba).

O adaptačnej fáze vydal Návrat, o.z. v roku 1998 samostatnú brožúru „Zvykáme si jeden na druhého“, ktorú si môžete vyžiadať. Niektoré skutočnosti však spomenieme aj teraz:

- pokiaľ nemáte istotu (napr. z právneho hľadiska), že dieťa u vás bude môcť ostať, nenaväzujte ho na seba;
- počas adaptačnej fázy deti vyjadrujú svoju neistotu aj zlosťou alebo agresiou. V žiadnom prípade ho netrestajte a nehovorte mu: „Ak neprestaneš, vrátim ťa do domova!“ Touto vetou dosiahnete to, že dieťa bude naďalej prežívať neistotu a naďalej sa bude prejavovať negatívne.

Ak vám dieťa povie napríklad: „Ty si zlý, nemám ťa rád!“, v skutočnosti sa chce opýtať: „Máš ma rád, môžem ti dôverovať?“

- tak ako je dôležité prežívať lásku, tak je dôležité cítiť sa bezpečne. Dieťa prežíva bezpečie tam, kde sú jasne dané hranice a pravidlá hry. Preto je dôležité od začiatku jasne určiť, čo je dôležité, čo je dovolené, čo je nebezpečné, čo neprijímame, čo oceňujeme;

- dajte dieťaťu čas, aby si zvyklo najprv na vás, rodičov, prípadne nových súrodencov.

So širšou rodinou a priateľmi ho zoznamujte neskôr a postupne. Dieťa potrebuje čas, aby spoznalo „svojich ľudí“ a „svoje doma“. Ak sa chcete so svojimi známymi stretnúť, radšej ich pozvite k vám, ako by ste mali ísť na návštevu do prostredia, ktoré je pre dieťa úplne neznáme.

Ešte raz trochu zákona

V procese interakcie – zoznamovania sa s dieťaťom k vám dieťa môže ísť najprv na návštevný pobyt.

V prípade, že ste sa rozhodli osvojiť si dieťa, je potrebné požiadať súd o zverenie dieťaťa do predosvojiteľskej starostlivosti. Predosvojiteľská starostlivosť musí trvať najmenej 9 mesiacov. Po uplynutí tejto lehoty môžete dať návrh na súd o osvojenie dieťaťa.

V prípade, že sa rozhodnete vziať si dieťa do pestúnskej starostlivosti a rodičia dieťaťa s pestúnskou starostlivosťou

súhlasia, môžete požiadať Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v mieste bydliska dieťaťa o dočasné zverenie dieťaťa do vašej starostlivosti, pokiaľ o pestúnskej starostlivosti nerozhodne súd na váš návrh. Obidve formy zverenia dieťaťa vám dávajú nárok na štátne príspevky poskytované rodinám s deťmi (napr. rodičovský príspevok, prídavky na deti, príspevky na úhradu potrieb dieťaťa v PS atď.). Taktiež máte nárok na materskú dovolenku, ak spĺňate zákonné podmienky.

Na záver sa žiada dodať, že kým predosvojiteľská starostlivosť je zo zákona povinná, dočasné zverenie dieťaťa do vašej starostlivosti, pokiaľ o pestúnskej starostlivosti nerozhodne súd, dáva možnosť preklenúť obdobie čakania na súdne rozhodnutie tak, aby dieťa nemuselo čakať v detskom domove a mohlo byť aj materiálne zabezpečené.

Čo s pôvodom dieťaťa

Je to otázka, ktorá je dôležitá a niekedy nám spôsobuje problémy.

Každý z nás potrebuje mať svoju vlastnú identitu (pozri slovník v prílohe). Dieťa ju počas svojho dospievania hľadá, to je realita puberty. K našej identite patrí aj naša minulosť, nech bola akákoľvek. Potrebujeme ju poznať a vyrovnáť sa s ňou. Je to prirodzené, zdravé a nevyhnutné.

Táto otázka je ešte aktuálnejšia, keď má dieťa dvojakých rodičov.

Ak nebudete vy, rodičia, vyrovnaní s pôvodom a minulosťou dieťaťa, nebudete mať slobodu o tejto otázke s dieťaťom hovoriť a budete mať tendenciu to zahľievať. Tým odopriete dieťaťu jeho základnú potrebu po vlastnej identite. Ak prijmete dieťa také, aké je, aj s jeho minulosťou, vtedy budete schopní pomôcť aj jemu vyrovnáť sa s tým, čo bolo v jeho živote ťažké a pomôžete mu nájsť jeho vlastnú identitu. To sa týka aj adopcie, kde sa v novom rodnom liste dieťaťa biologickí rodičia nenachádzajú. Zo života dieťaťa ich nevymažete nikdy.

Hovorte s dieťaťom o jeho pôvode a minulosti pravdivo, pozitívne a primerane (v rozprávke, nad fotografiami) čím skôr, od malička. Ak sa pýta, odpovedajte na jeho otázky. Predídete veľkým traumám, problémom a sklamaniam počas puberty. Ak dieťaťu zatajíte jeho minulosť a dozvie sa o nej až v puberte (čo sa zaručene dozvie), bude vás rodičov považovať za klamárov a stratíte jeho dôveru.

Pokiaľ máte akékoľvek otázky alebo neistoty v tejto oblasti, vyhľadajte odborníka, ktorému dôverujete. Veľkou pomocou v tejto otázke môže byť pre vás kniha od J. E. Schooler: Adopcia – vzťah založený na sľube, ktorú vydal Návrat domov v roku 1999 a dostanete ju kúpiť aj v Centrách Návrat.

Záver (alebo začiatok)

Ak ste v tejto brožúre našli podanú ruku, podajte ruku opustenému dieťaťu.

Ak sa pri tom budete cítiť ťažko alebo neisto, môžete sa obrátiť aj na nás.

Ak budete prežívať radosť zo svojho rodičovstva, podelte sa s inými.

Ak podať ruku opustenému dieťaťu nemôžete, posuňte túto brožúru ďalej.

... A osvojíme si seba navzájom...

Neodsúdate tých neznámych, ktorí ma splodili,

ale im poďakujete

a mne pomôžete, aby som si ich vážilo.

Musím sa ich totiž naučiť milovať v tieni,

to viem, ak chcem,

aby som raz mohlo milovať vo svetle.

Michel Quoist

Povídej mi o lásce

Slovníček - niekoľko základných pojmov

Biologickí rodičia

pôvodní rodičia dieťaťa. Otec a matka, ktorí dieťa priviedli na svet.

Deprivácia

stav, ktorý vznikne následkom dlhodobého nedostatočného uspokojenia základných telesných a duševných potrieb.

Deprivované dieťa

u detí vyrastajúcich v ústavnom prostredí ide najčastejšie o duševné, citové neuspokojenie potreby lásky, istoty, bezpečia a prijatia, v niektorých prípadoch môže ísť aj o oneskorevanie v ďalších oblastiach vývinu.

Detský domov

ústavné zariadenie pre deti od 0 – 25 rokov pre výkon náhradnej výchovy detí, ktoré nemôžu byť z rôznych dôvodov vychovávané v rodine (od 1. 1. 1997 v rezorte Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny).

Identita

pod identitou rozumieme súbor rysov, podľa ktorých sa jedinec radí k určitej špecifickej skupine; ničím nezameniteľná podstata, ktorou sa od seba líšia jednotliví ľudia.

Náhradná rodinná starostlivosť (NRS)

v tejto forme preberajú výchovu opustených detí „náhradní“ rodičia. Deti teda žijú v prostredí rodiny.

Náhradná starostlivosť

forma starostlivosti o deti, ktoré nemôžu žiť z rôznych príčin vo vlastnej rodine, môže mať formu NRS, alebo ústavnej starostlivosti.

Právne voľné dieťa

je v praxi používaný termín označujúci dieťa, ktoré spĺňa podmienky osvojitelnosti, pretože biologickí rodičia dali k tomu zákonom predpísaný súhlas (§ 101 Zákona o rodine), alebo sa tento súhlas od nich nevyžaduje z dôvodov uvedených v § 102 Zákona o rodine (nezáujem o dieťa, vopred daný súhlas k osvojeniu). Právna terminológia tento pojem nepozná. Používa ho odborná i laická verejnosť pre zjednodušenie vyjadrenia situácie, keď môže byť dieťa adoptované z právneho hľadiska.

Žiadateľ o NRS

fyzická osoba, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojitelom, teda osoba, ktorá podala žiadosť o niektorú z foriem náhradného rodičovstva na príslušný úrad.

VZOR NÁVRHU O ZVERENIE DIEŤAŤA DO.....*

meno a adresa navrhovateľov (teda vás)

Titl.: Okresný súd v .....

(mesto – podľa miesta trvalého bydliska dieťaťa)

V .....dňa .....

navrhovatelia

1. (meno a priezvisko muža), nar.....v (miesto), bytom v (trvalé bydlisko)

2. (meno a priezvisko ženy), nar.....v (miesto), bytom v (trvalé bydlisko)

žiadajú o zverenie maloletého .....

(meno dieťaťa), nar. (dátum narod.)..... bytom .....

Odôvodnenie

Náš návrh odôvodňujeme .....

(Je dobré spomenúť, na základe čoho žilo dieťa v inštitúcii, ak má nariadenú ústavnú výchovu, je treba uviesť číslo rozhodnutia o nariadení ústavnej výchovy, ktoré je k dispozícii v záznamoch dieťaťa v detskom domove.)

Svoju žiadosť predkladáme po splnení všetkých požiadaviek, ktoré stanovuje slovenský právny poriadok.

Vzhľadom na uvedené žiadame, aby súd po vykonanom dokazovaní vyniesol tento

ROZSUDOK

Maloletý (meno dieťaťa) nar.....

dieťa rodičov otca nar. ....

a matky..... rod..... nar. ....

bytom ..... v....., je počnúc právoplatnosťou tohto rozsudku zverený do .....

(mená navrhovateľov).*

Podpis .....

* Tu uveďte formu náhradnej rodinnej starostlivosti, ktorú požadujete (predosvojiteľská starostlivosť, osvojenie, dočasné zverenie občianovi, ktorý má záujem stať sa pestúnom, pestúnska starostlivosť, zverenie dieťaťa do náhradnej osobnej starostlivosti).

Žiadosť o dočasné zverenie dieťaťa do PS môžete napísať obdobne a treba ju adresovať na príslušný ÚPSVaR v mieste trvalého bydliska dieťaťa, alebo na súd.

Odporúčaná literatúra

J. Andersonová, S. Fischgrundová, M. Lobascherová, Dobrý start do školy, 1993

C. Archerová, Dítě v náhradní rodině, 2001

R. Beam, Jak rozvíjet tvořivost dítěte, 1995

V. Bubleová, a kol. Příběhy nových rodin, 1998

R. Campbell, Hledám svou cestu, 1993

R. Campbell, Potřebuji tvou lásku, 1992

S. Dainowová, Jak přežít dospívání svých dětí, 1995

M. I. De Carli, Nechce se mi učit, 1995

J. Dobson, Být sám sebou, 1994

J. Dobson, Výchova dětí, 1995

J. Hašto, Vztahová vazba, 2005

H. Joyeux, Mami, jak přijde dítě na svět?, 1994

V. Matej a kol.: Profesionální rodič alebo gufatá kocka, 2000

Z. Matějček, Co, kdy a jak ve výchově dětí, 1996

Z. Matějček, Co řekneme osvojenému dítěti, 1982

Z. Matějček a kol.: Náhradní rodinná péče, 1999

Z. Matějček, O rodině vlastní, nevlastní a náhradní, 1994

Z. Matějček, Po dobrém nebo po zlém?, 1994

Z. Matějček, Rodičům mentálně postižených dětí, 1992

Z. Matějček, Z. Dytrych, Děti, rodina a stres, 1994

A. Millerová, Dětství je drama, 1995

Z. Mojžišová: Ema hledá mamu, 2004

C. Nystrom, Pošlete ma preč?, 2005

J. Prekopová, Malý tyran, 1996

J. Prekopová, Ch. Schweitzerová, Neklidné dítě, 1994

J. Prekopová, Ch. Schweitzerová, Děti jsou hosté, kteří hledají cestu, 1993

M. Roháček a kol.: Zvykáme si jeden na druhého, 1998

M. -L. Schmidt, Jako stromy bez kořenů, 1995

J. E. Schooler, Adopcia – vzt'ah založený na sl'ube, 1999

Dokumentárne filmy: **Děti bez lásky, 1963**; Nechcené děti 1-9, 1999; (Ne)chcené děti 1-5, 2001, Obavy, 2004;

Cesta náhradných rodičov, 2004; **Sedem magických rokov, 2005**

Zvýraznené tituly považujeme za „povinnú literatúru“.

POĎAKOVANIE:

konto **orange**

Táto publikácia vyšla vďaka spolupráci s Kontom Orange, neinvestičným fondom. Naše poďakovanie patrí aj Ústrediu práce, sociálnych vecí a rodiny, ktoré sa podieľalo na úprave textov tejto publikácie.

Poďakovanie patrí všetkým, ktorí prispeli k vzniku tejto publikácie bez nároku na honorár.

NÁVRAT, občianske združenie

Tretie, revidované vydanie

Vydal: **Návrat, občianske združenie** v spolupráci s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny v Bratislave v roku 2005

Spracovali: **Mgr. Marek Roháček, Mgr. Vladislav Matej**, 1996

Lektorovali: **PhDr. Věduna Bubleová, doc. PhDr. Jiří Kovařík, Mgr. Milada Bohovicová**

Jazyková korektúra: **Zuzana Mojžišová**

Ilustrácie: **archív Návrat a compART**

Grafic design: **Soňa Sadilková**

Repro a tlač: **Advent – Orion, Vrútky**

Návrat je špecializovaná mimovládna organizácia na Slovensku, ktorá sa od roku 1993 zameriava výhradne na oblasť náhradnej rodinnej starostlivosti.

Návrat poskytuje komplexné odborné služby deťom, ktoré hľadajú rodinu, a ľuďom, ktorí sa ich rozhodli prijať k sebe. Iniciujeme zmeny v sociálnom systéme tak, aby zohľadňoval záujmy všetkých detí a potrebu prežiť detstvo v rodine. Našou víziou je prispieť k vytvoreniu tolerantnej občianskej spoločnosti, v ktorej bude starostlivosť o všetky deti postavená výhradne na rodinných modeloch.

NAŠU VÍZIU NAPLŇAME CEZ NASLEDOVNÉ STRATEGICKÉ PROJEKTY:

- Vyhľadávanie potenciálnych náhradných rodičov
- Poradenstvo sociálno-psychologické v oblasti NRS
- Príprava záujemcov o NRS na náhradné rodičovstvo
- Príprava dieťaťa na NRS
- Príprava žiadateľov na konkrétne dieťa
- Sprostredkovanie kontaktu dieťa – rodič (podľa akreditácie)
- Sprechádzanie umiestneniu dieťaťa do ústavnej výchovy
- Prevencia a vzdelávanie zamerané na náhradné rodiny (akreditované MŠ SR)
- Vzdelávanie profesionálnych náhradných rodičov (akreditované MŠ SR)
- Podpora náhradných rodín po príchode detí
- Prevencia, osveta a vzdelávanie v oblasti NRS, zamerané na odbornú a laickú verejnosť

Kde nás môžete nájsť

NÁVRAT, občianske združenie Centrum NÁVRAT Bratislava

Šancová 42
811 05 Bratislava,
tel.: **02/5244 4361**, tel./fax: **02/524 99276**
navrat@changenet.sk
Kordinátor: Mgr. Renáta Matejová
web: www.navrat.sk
L'UDO VÁ BANKA BRATISLAVA,
č. účtu: 4000 458 116/ 3100
IČO: 31746209

Centrum NÁVRAT Prešov

Bayerova 8
080 01 Prešov
tel./fax: **051/7711679**

navratpo@nextra.sk

poradenské miesto v Košiciach

Hlavná ul. 68, tel.: **0918085024**
Kordinátor: Mgr. Katarína Kopecká

Centrum NÁVRAT Banská Bystrica

Komenského 21
974 01 Banská Bystrica
tel/fax: **048/4143 897**
navratbb@changenet.sk

Kordinátor: Mgr. Dana Žilínčiková

Centrum NÁVRAT Žilina

Predmestská ulica 24
010 01 Žilina
tel/fax: **041/723 4273**
navratza@changenet.sk

Kordinátor: Mgr. Milada Bohovicová

Sme vám k dispozícii denne od 8.00 do 16.30 hod.
Konzultácie si vopred telefonicky dohodnite.

Okrem uvedených kontaktov môžete s nami komunikovať prostredníctvom webovej stránky www.navrat.sk a www.adopcia.sk alebo Infolinky nielen o adopcii **0907 808080**, volať môžete v utorok, stredu a štvrtok od 10.00 do 16.00 hod. (v stredu až do 18.00 hod.), v inom čase funguje odkazová schránka. Volanie zo siete Orange má zvýhodnenú tarifu.

Návrat, o. z. je registrovaný na MV SR
pod číslom VVS/1-900/90-10539.

Návrat poskytuje služby ako akreditovaná organizácia na základe povolenia na vykonávanie soc. prevencie a poskytovanie soc. poradenstva udeľeného MPSVaR SR pod číslom 30/99-1/52 a povolenia na vykonávanie vybraných činností sociálnoprávnej ochrany číslo 14/2001-1/52.